Нар. библ. София
№ 7897
1946 г.
134

ДЕБЪРСКИ ГЛАСЪ

ПЕРИОДИЧЕСКО СПИСАНИЕ

БР. 5

ДЕБЪРСКО БЛАГОТВОРИТЕЛНО БРАТСТВО

ИЗДАВА НЕГОВИЯ ФОНДЪ

Народна библиотека-София

СОФИЯ, МАРТЪ 1943 ГОД.

ПЕЧАТНИЦА „РОДОПИ"

Въ библиотеката на Братството
има на разположение сп. „ДЕБЪРСКИ ГЛАСЪ"
отъ брой 1. до брой 5.

Къмъ сжщото списание, въ отдѣлни книжки,
има слѣднитѣ приложения:

Къмъ брой 1 — Гр. Дебъръ и неговото основание
Къмъ брой 2 — Монахътъ Иоанъ Дебранинъ
Къмъ брой 3 — Дебърската епископия
Къмъ брой 4 — Карта на Дебърско
Къмъ брой 5 — Календаръ „Дебъръ" 1943 год.
и отдѣлната книга Въ политѣ на македонскитѣ Алпи

Съдържание на бр. 5.

1. Вельо Петковъ Мерджановъ.
2. Равносмѣтка.
3. Географското име на рѣката Черни Дринъ или Черни Дримъ.
4. Дебъръ — стихотворение отъ Люб. Бобевски.
5. Предположение, може би, правдоподобно.
6. Поменъ за Кольо Андоновъ Алтипармаковъ.
7. Спомени за живота на Вельо Петковъ Мерджановъ.
8. Свѣтли личности и възраждането на Дебърско.
9. Изъ дейностьта на Дебърския митрополитъ Козма Пречистански.
10. Последствията за Македония отъ отказа на Русия за Санъ-Стефанска България.
11. Животътъ на братството.
12. Вмѣсто поменъ.

Брой 5. София, 15 мартъ 1943 год. Цена 15 лв.

ДЕБЪРСКИ ГЛАСЪ

ПЕРИОДИЧЕСКО СПИСАНИЕ

ДЕБЪРСКО БЛАГОТВОРИТЕЛНО БРАТСТВО — СОФИЯ
УРЕЖДА О. З. ПОЛКОВНИКЪ СТ. СТАМАТОВЪ

1892–1943 год.

Настоящия брой се посвещава въ паметь на починалия виденъ братственъ членъ

Вельо Петковъ Мерджановъ

На 30 януарий т. г., при нещастенъ случай, почина видниятъ братственъ членъ ***Велю Петковъ Мерджановъ.***

Смъртьта на Вельо Мерджановъ, която дойде съвсемъ неочаквано, покруси душитѣ на всички ония, които го познаваха. За Дебърското братство тя е още по-тежка, защото отнема отъ неговитѣ редици единъ рѣдко преданъ членъ, който, съ своя проницателенъ умъ, винаги даваше правилна насока за живота на Братството и за постигането на неговитѣ свещени цели.

Роденъ въ най-западнитѣ предѣли на българската твърдина, въ красивото село Кърчища, Дебърско, синъ на родолюбиво семейство, той носѣше добродетелитѣ на своя роденъ край и неговата фамилия. Като доброволецъ въ Македоно-одринското опълчение, I-ва Дебърска дружина, въ войната презъ 1912-13 год., като офицеръ въ общо-европейската война презъ 1915-1918 год., той доказа своитѣ родолюбиви чувства. Въ последствие, когато дойде робството на родния ни край, той съ цѣлия си младежки жаръ се хвърли въ борбата за освобождение на поробената ни Родина. И когато трѣбваше да се радва на плодоветѣ на тая борба, жестоката смъртъ ненадейно му отне тая възможность и той отнесе въ гроба си мжката по неосвободенъ роденъ край.

На 31 с. м., въ църквата „Св. Георги", се извърши опѣлото на покойния Вельо Мерджановъ. Църквата бѣ препълнена отъ негови близки, почитатели и голѣма часть отъ Дебърската емиграция начело съ знамето.

Въ църквата говориха г. г. Кръстю Костовъ и Симеонъ Спировъ, които изтъкнаха съ прочувствено слово заслугитѣ на покойния Вельо Мерджановъ.

Така преждевремено изпратихме за вѣчното му жилище единъ човѣкъ, отъ когото очакваме още много.

Богъ да го прости и вѣчна да бжде неговата паметь!

РАВНОСМѢТКА

Въ края на всѣка изтекла година всѣки ще трѣбва да си направи една точна равносмѣтка: въ печалба ли е отъ изживяната година или пъкъ въ загуба?

Едни обикновено казватъ, че следъ като мине деньтъ, седмицата, месецътъ или годината, загубили сж отъ живота си день, седмица, месецъ, година. Други пъкъ твърдятъ обратното, т. е., че сж спечелили въ живота си още единъ день, една седмица, единъ месецъ или една година. Или съ други думи: прежившото време за първитѣ се явява загуба въ живота имъ, а за вторитѣ — печалба.

Отъ това следва да се разбере, че за първитѣ, които считатъ продължителността на живота като нѣщо строго опредѣлено, всѣки изминатъ день е въ тѣхна загуба, а за вторитѣ, които считатъ живота за неопредѣленъ — всѣки прежившенъ отъ тѣхъ день е щастие въ живота имъ.

Кой мисли по-право, остава на всѣки да си отговори.

Ние ще кажемъ за себе си, че всѣки изминатъ день, седмица, месецъ или година, които считаме за загуба или печалба, е все едно. Защото печалбата въ време е равна на загубата въ време и обратно, т. е. важно е да знаемъ, какъ сме преживѣли това време — дали въ добро или въ лошо, та въ зависимость отъ това да кажемъ:

— Благодаримъ на Бога или недай Богъ да се повтори!

Освенъ това, колкото добре и да сме прекарали изминатата година (въ загуба или печалба), все пакъ си пожелаваме, щото идващата година или новото време, което ще загубимъ или спечечимъ за живота, да прекараме по-добре, като ни донесе щастие, благополучие и всичко най-добро.

Такива пожелания винаги се изказватъ въ първитѣ дни на новата година. А тия пожелания сж толкова много, колкото сж и желанията на отдѣлнитѣ професии, съсловия, общества и хора.

За насъ, българитѣ, обаче, има едно единствено желание, което ни обединява, сплотява и задоволява. А то е:

— Единството у народа и могжществото на държавата.

Тия два идеала, къмъ които се стремятъ всички народи и държави, сж желана мечта и на цѣлокупния български народъ, та съ право се питаме:

— Изминалитѣ 1939, 1940, 1941 и 1942 години, презъ които съ развихри свѣтовната война, въ наша загуба или печалба сж?

Да се мисли, желае и вѣрва въ постигане на крайнитѣ национални наши идеали е нито непозволено, нито дързость, въпрѣки, че тѣхното осжществяване не зависи само отъ нашитѣ усилия, нито пъкъ е грѣхъ предъ Бога или престжпно желание предъ човѣчеството, защото е наше историческо, езиково и народностно право.

Вѣрно е, че сме радостни отъ постигнатото презъ последнитѣ години, защото събитията въ полза на народнитѣ идеали, мечтани отъ вѣкове, следваха безъ шумъ и тревога. Обаче, ние още не сме стигнали до крайнитѣ резултати, още не сме постигнали цѣлостно народния идеалъ и още не сме приключили съ историческитѣ граници на българския народъ. Съ други думи — пълното обединение на българския народъ е толкова голѣмо и възвишено, че то изисква сще жертви и доброволна готовность на всички да работятъ и се трудятъ за неговото осжществяване.

Поради това, нашитѣ благопожелания за новата 1943 година ще трѣбва да бждатъ:

— Богъ да помогне, щото всички покрайнини отъ югъ и западъ, които съ вѣкове сж били здрава опора на българската народность и които и днесъ страдатъ, да бждатъ присъединени и обединени отъ майката отечество — велика С. Стефанска България.

Това е не само желание на българския народъ, но и повеля на нова Европа.

ГЕОГРАФСКОТО ИМЕ НА РѢКАТА ЧЕРНИ ДРИМЪ ИЛИ ЧЕРНИ ДРИНЪ

Географското име на рѣката, която извира отъ Охридското езеро, тече въ северна посока, презъ градъ Струга, край градъ Дебъръ, до съединението съ дѣсния ржкавъ, южно отъ гр. Призренъ, отъ кждето се образува общата рѣка, минава презъ областитѣ: Миродита и Дукагина, за да се влѣе въ Адриатическо море, нѣкои писатели наричатъ и пишатъ: Черни-Дримъ, други — Черни-Дринъ, а трети — Дрини-зи.

Прави впечатление това различно наименование на тази рѣка, още повече, че тази рѣка е известна и въ българската география и въ българската история и, като така, всѣкиму трѣбва да бжде известно нейното правилно наименование.

Преди всичко, названието на рѣката: Дринъ или Дрини-зи, което значи Черни-Дринъ, е албанско, а Българското или славянското е: Дримъ или Черни-Дримъ. Старото название на рѣката е: Дрилонъ.

Историята на Иричекъ, изд. 1888 год. стр. 63, даже пояснява. Въ картата на В. Кънчевъ, почнавача на Македония, както и оная на нашитѣ професори, е написана: Черни-Дримъ. А и мѣстното население нарича рѣката Черни-Дримъ и пѣсни пѣе даже:

Дримна е дотекла,
Кална, мжтна тече.

Друго едно важно обстоятелство е следното: течението на рѣката, следъ като мине Струшкото поле и навлезе въ Дебърско, прави единъ завой въ видъ на лакътъ и поради това и покрайнинитѣ, както отъ струшка страна, така и отъ дебърска сж получили турското название „Дримъ-Колъ" — Стружки и Дебърски.

Отъ друга страна, отъ Струга до северно отъ Дебъръ, рѣката тече между покрайнини съ чисто българско население, което незнае друго име на рѣката освенъ Черни-Дримъ.

Василъ Кънчевъ, както и другитѣ професори, между които е покойния професоръ Ишировъ и П. Мутафчиевъ, пишатъ даже, Бѣли-Дримъ, който извира отъ Метохия и се присъединява съ Черни-Дримъ, южно отъ гр. Призренъ, при моста „Ура-везири" — Везирския мостъ.

Нѣщо повече, сжщитѣ тия автори пишатъ и продължението на рѣката до Адриатическо море: Дримъ — Рѣка Дримъ.

На нѣкои карти сж написани и двете наименования: „Черни-Дримъ" и „Черни-Дринъ", а на други: „Черни-Дримъ" и „Дрини-зи", но това не ни дава право на насъ българитѣ да промѣняваме българското название на рѣката отъ „Дримъ" на „Дринъ".

Любомиръ Бобевски

ДЕБЪРЪ

Ти утро сребролико и слънце на възходъ
Си, Дебъръ, градъ стариненъ и съ искренъ си народъ,
Що своето обича и склана си чело!
Предъ башини заети и родното дѣло!

Потокъ отъ чувства блика отъ твойта плодна гръдь,
Къмъ новата Голгота презъ тебъ се вие пѫть,
Пѫть кървавъ и страдаленъ, защото твоя блѣнъ
Възторженъ е—да бждешъ свободенъ следъ черъ день!

Смрачено е небето и буря вие съ бѣсъ
И мълнии се носятъ надъ тебе съ ужасъ днесъ,
Защото ти непадашъ съ духъ съ си гордъ, великъ
Предъ вражитѣ злостортва и дивитъ имъ висъ!

На вѣрата си чиста и свѣтла, съ буенъ пламъ
Не измѣни, защото отъ низость те е срамъ; —
Народностьта си, гряде, високо оцени —
И устремно се носишъ къмъ недри бждинни!

Отъ далнинитѣ сини те гледа тѫжно Шаръ,
Надежда той ти праша като на скѫпъ другаръ,
А Стогово съ горчиви налѣзи е очи,
Вишарица чело си нависила, мълчи!

А Рѣдика пѣнлива и бистра, съ шумъ голѣмъ
Тече и те радхлажда, за робски яремъ
Плачевни пѣсни пѣе и гони Черни Дримъ,
По волность що блѣнува, като сиракъ сиринъ!

Ти, Дебъръ, се гордѣешъ съ най-славни синове,
Духътъ имъ смѣлъ и огненъ що свобода кове,
Закрачили съ възпѣви по своя пѫть трънливъ
И свършили си днитѣ срѣдъ подвигъ най-красивъ!

Герои все чуговни, войводи съ две сърдца
Отъ твойта мощь изгрѣха катъ палнати слънца; —
И вождове духовни ти даде ни съ любовь,
Въ очакване да чуемъ най-близкиятъ имъ зовъ!

Чаровната носия — възшебенъ сънь, джга,
Тѣй гиздава, омайна, на кръшната снага
Що царственость придава, с твоя радость, честь,
Съ която се гордѣемъ и славимъ широмъ днесъ!

И гость когато идва къмъ твоя скѫпъ чертогъ,
Той вижда отдалече, че щедростьта си Богъ
Надъ тебъ излѣлъ е, Дебъръ, — и тви благодатъ
Я чувствува дълбоко и беденъ и богатъ!

„Венецъ" и „Спилье" споменъ повдигатъ въ нази миль,
Отъ ранчкото вино тозъ, който не е пилъ,
Отъ вино не познава, — божественъ е нектаръ,
Що младитѣ подлудва, — младъ прави всѣки старъ,

Логендата вѣковна за Спилския мостъ,
Вразитѣ що срутиха, на учени и простъ
Нѣщепза за дълга му упазенъ все тъй свѣтъ:
Да търси равносмѣтка отъ хищенъ, подълъ братъ

А крепостьта духовна — Бигорски монастиръ,
Що въ пазвата си криешъ, е съ вѣкове безспиръ
Съзнание вредъ пръскалъ и будилъ съ трепетъ свѣсть—
Да бждешъ съ воля твърда, да бранишъ родна честь!

Могѫществото будно, що търнени вѣнци
Изплете за главитѣ на нашитѣ момци
Тѣ вдигна до звездитѣ и смалния взоръ
Къмъ тебе бѣ отправенъ отъ робския просторъ!

Грядинитѣ ти китни съ натегналъ вкусенъ плодъ,
Подъ стрѣхитѣ старинни кипишъ красивъ животъ,
И лозницитѣ кждри и златната ти пѣсень . . .
Умили сж, защото танцъ ние вихъръ бѣсенъ!

А тоя танцъ се вие и кърши съ дива стрѣвь,
Лицето му безумно опръсквамо е съ кръвь;
Ще секне той, когато се вдигнемъ до единъ
И литнеме въ борбата ний съ пъкления синъ . . .

Въ сияние те виждамъ, надъ тебе огненъ кръстъ
Високо се издига, на него съ черна мъсть
Е свободата твоя пригвоздена отъ врагъ,
Надвесилъ се надъ тебе катъ гарвани орлякъ!

Зора ще сипне ярка и твойтѣ красоти,
И твойта хубость дивна, завети и мечти
Ги възкресене чака и день за новъ възходъ,
Денъ съ жажда що се чака отъ цѣлия народъ!

Предположение, може би правдоподобно

Презъ миналия вѣкъ, особено, около събитията по освобождението на България, а и следъ това, маса пѫтешественици обикаляха Македония, правѣха своитѣ изучавания по отношение историческитѣ й граници въ южна, западна и особено въ северо-западна и северна посока, както и принадлежностьта на нейното население.

Тия пѫтешественици, ползувайки се отъ историята, географията, стари карти, етнографията, мѣстни наименувания и орохидрографически отношения, създадоха голѣма книжнина, която забърка ума и на учения и на дипломата. Все пакъ, тия изучвания, ако и не лишени отъ съчувствие къмъ една или друга народность, разрешаваха въпроса въ общи черти. Тѣ дадоха основание на последвалитѣ ги политически актове:

1) Турскиятъ фермань за църковни правдини на българския народъ въ 1870 година; 2) Цариградската политическа конференция на представителитѣ на шеститѣ велики сили въ Европа, презъ 1876 година и 3) Мирнитѣ договори между Русия и Турция въ Св. Стефано, следъ войната 1877/78 год., да взематъ решения въ духа на тия проучвания и да докоснатъ по-отблизу въпроса.

Берлинскиятъ конгресъ въ 1878 г., станалъ по искането на Англия и Австрия, съ пълното съгласие на Русия, за ревизия на Св. Стефанския договоръ, създаде една намалена България, остави голѣми части отъ нея като турски провинции и хвърли народитѣ на Балкана въ вѣчни разпри, за принадлежностьта, главно на Македония.

Гърцитѣ, поткрепени отъ Англия, считаха, че тѣ сѫ наследницитѣ на турцитѣ въ южна и югозападна Македония, а сърбитѣ, потикнати отъ Австрия, и подкрепени отъ Русия, за отвличане вниманието имъ отъ Босна и Херцеговина, насърчиха стремежитѣ имъ къмъ останалата часть, особено северо-западна и северна Македония.

Руската политика и нейнитѣ просвѣтени мѫже, които даже промѣниха боята на картитѣ, за да скриятъ българската народность и се явятъ въ помощь на сърбитѣ, се оказаха най-добри пропагандатори за сръбската лъжлива теза.

Представителитѣ на руската официална власть на Балкана, особено онія на Македония, стоеха въ първа линия. Най-видниятъ отъ тѣхъ бѣше Ястребовъ[1]) — секретарь на руския консулъ въ Шкодра консулъ въ Призренъ и най-после, генералеиъ консулъ въ Солунъ.

Ястребовъ имаше свещенически синъ и бѣше свършилъ курса на Казанската духовна академия.

Забъркалъ професията си, Ястребовъ бѣше дошелъ въ Шкодра точно следъ освобождението на България, или въ времената, когато сърбитѣ дирѣха наемни пропагандатори за своята кауза, още повече, че тѣхнитѣ претенции излъзоха на яве.

А и голѣмата книга, излѣзла наскоро следъ това за Македония, написана на нѣмски езикъ отъ Спиридонъ Гопчевичъ, заедно съ една етнографска карта, гонѣше тая цель.

Книгата е написана въ видъ на пѫтни бележки и надълго и широко разправя за: езикъ, нрави, обичаи, облѣкло и че жителитѣ се казвали „българи", защото турцитѣ гонели сърбитѣ. Картата е сѫщата на австрийския генералеиъ щабъ, съ разлика на боитѣ — тамъ гдето сѫ били българи направено е на сърби.

Албанското население около Дебъръ, Кичево и Шаръ-Планина е наиесено, като потурчени, а съ друга — „арнаути отъ сръбско потекло".

Създадено това положение, сърбитѣ трѣбваше да го използуватъ и тѣ си послужиха съ продажни елементи, като Ястребова, който къмъ 80-та година на миналия вѣкъ бѣ вече консулъ въ Призренъ. Презъ това време той предприема две обиколки изъ Дебърско и презъ 1886 г. издаде книгата: „Обичаи и пѣсни турецкыхъ сербовъ".

За хубавата му служба въ Призренъ на сърбитѣ, Ястребовъ бѣ повишенъ за генералеиъ консулъ въ Солунъ и къмъ 1889/90 г. той е вече тамъ.

Особеното му държане, особено непосещаване на единчката славянска църква, какато бѣше българската, въпрѣки, че е духовно лице и гимназиитѣ, привлече вниманието на българитѣ, а особено на ученицитѣ отъ българскитѣ училища.

Учительтъ Стадниковъ, който завеждаше библиотеката на гимназията, осѣтли ученицитѣ отъ горнитѣ класове по неговитѣ статии, печатани въ руски и сърбски списания, както и съ книгата му „Обичаи и пѣсни турецкыхъ сербовъ", печатана въ 1886 год., значително попрѣвена, поради съкрушителната критика отъ професора — българинъ отъ Харковския университетъ, родомъ отъ Панагюрище, Маринъ Дриновъ.

Разучването, написаното отъ Ястребова, както и критиката по това, на основание езиковитѣ данни, съ които се оборваше Ястребовъ, че въ Дебъръ има сърби, ученицитѣ останаха съ убеждението, че професоръ Маринъ Дриновъ има нѣщо общо съ Дебърско.

Това убеждение и днесъ не ме е напустнало, още повече, че фамилия съ името Дринови, име което носеше професора, въ градъ Панагюрище нѣма, а това име трѣбва да е присвоено по влияние, отъ р. Дримъ, както е случая съ автора на пиесата „Македонската кървава сватба" — Войданъ Черноризски[2]).

Въ Сборника, на народнитѣ умотворения, П. Черновежъ, като прави достояние нѣкои намѣрени исторически документи въ Панагюрище, спира се на лицето Цвѣтко Хаджи Георгиевъ.

---

[1]) Като него бѣха и: Машковъ, консулъ въ гр. Скопие — 1900 г., Хартвигъ — Белградъ и Сементовски — Курило — София, 1912 г.

[2]) Наистина, има една разлика, защото рѣката се нарича Дримъ, а тѣ сѫ взели името отъ неправилното наричане рѣката „Дринъ".

Тази неправилность и сега се забелязва отъ нѣкои писатели, въпрѣки поясненията по тоя въпросъ (в. Отечество отъ 1. II. 1941 год.), че българското име на рѣката е Дримъ или Черни-Дримъ а името Дринъ, или Дринъ-и-зи, е албанско.

Бащата или дѣдото на тоя българинъ билъ преселенъ отъ Дебърско въ Панагюрище. Цвѣтко е авторъ на „Вѣчния календарь" отъ 1818 год. печатанъ съ средствата на Нешо Марковичъ, родомъ отъ Кратово. Подробности върху живота и дейностьта на тая личность нѣма да излагаме. Ще споменемъ само, че той пастувалъ по Македония и Албания, познавайки отлично турски и албански езици, събиралъ и даждии въ последната. Важно е това обстоятелство за насъ, защото показва, че сърдцето го тегли къмъ родното мѣсто на баща му. Отъ тѣзи бележки за Цвѣтко се виждя, че въ Панагюрище сж дохождали преселници отъ Дебърско. Тия дечурии сж били пастири, които зимно време сж дохождали за зимуване чакъ отъ Дебърско и мнозина отъ тия останали тамъ като преселници.

Старото име на Панагюрище е било „Отлу-кьой", е преименувано на „Панагюрище", а не че последното е новоосновано.

Въпросъ е, думата „Панагюръ" какво значи и кждe и има, въ българския говоръ?

Думата „Панагюръ" е позната само въ Дебърско. Употрѣбява се въ смисълъ на съборъ. Селата въ Дебърско, когато празднуватъ деня на нѣкой известенъ светия, приемать гости отъ съседнитѣ села и се казва, че селото прави или „чини панагюръ".

Думата „панагюръ" не трѣбва да се смѣсва съ „панаиръ", защото първата има религиозно значение, а втората — търговско.

Отъ това се разбира, че тия пастири, отъ които нѣкои останели като преселници, сж преименували селото „Отлу-кьой" на „Панагюрище".

Важенъ е фактъть, че Мариньъ Дриновъ по поводъ книгата на Ястребова „Обичаи и пѣсни турешкыхъ сербовъ" пише дълга и съкрушителна критика, въръ основа на езиковитѣ данни, съ която оборва Ястребова, че въ дебърско има сърби.

За да напише такава съкрушителна критика, на основание езиковитѣ данни на Дебърско, Мариньъ Дриновъ бн трѣбвало да познава тия езикови особености и да чувствува, че докосвать и него, като чедо на това Дебърско.

Самиятъ Дриновъ не е оставилъ по тоя въпросъ нищо, макаръ по сведения да се знае, че той въпросъ го е интересувалъ и не е чудно да го е разучавалъ.

Когато сж докарали коститѣ на Мариньъ Дриновъ въ България, единъ отъ неговитѣ съвременници държалъ речь и при произнасянето на името „Дриновъ", другъ задъ него му казалъ: „Дримовъ", а не „Дриновъ".

За да поясни нѣкой работи, въз се справихъ съ книгата: „Летописъ на българското книжовно дружество" — София, VII 1906 година, — притурка къмъ периодичното списание книга XVII, София 1907 г.

Въ поменикътъ на българското книжовно дружество е казано, че Мариньъ Дриновъ е роденъ въ 1838 год., а умрѣлъ на 28. II. 1906 год.

Напустилъ Панагюрище, за да отиде въ Русия въ 1861 година — Москва. Приетъ за студентъ въ историко-филологическия факултетъ, който въ 1865 година свършва на 27-годишна възрастъ. Следилъ вниматело що става въ сръбската книжнина по отношение Македония и съ цѣлъ редъ статии, той указалъ на несъгоятелностьта на Ястребовитѣ възгледи върху славянското население въ Македония, особено въ Дебърско.

Мариньъ Степановичъ Дриновъ въ 1898 год. празднува 25, а въ 1903 год., 30-годишната си професионална дейность.

Последното му дохождане въ България въпъкъ отъ онова въ 1877 год., когато е билъ командированъ въ разпореждането на главното командуване на руската армия при Николай Николаевичъ, и стоенето му въ България, като министръ на просвѣтата е въ 1900 год., когато самъ оставя заветъ да пренесне останкитѣ му въ България.

Въ „Почесть, сборникъ статей по славяновѣдно посвященыхъ професора Мариньъ Степановичу Дрипову" — стр. 5 е казано, че е особено забележителна неговата статия за народнитѣ пѣсни и обичаи у дебърскитѣ славяни", написана въ 1888 год., кждето опровергава, че дебърскитѣ българи празднували „слава".

Хвърля съ въ очи, че не се зиае точната дата на неговото рождение, а е упомената само годината 1938. Но дали въ Панагюрище е роденъ и това е въпросъ, както и датата на неговото рождение, защото нѣма никакви повѣствения.

Интересътъ, който проявява Мариньъ Дриновъ за Дебърско е голѣмъ, защото, вѣроятно, смѣта го за свое родно мѣсто.

За насъ съмнение нѣма, че професоръ Мариньъ Дриновъ носи името отъ рѣката Дрипъ, която въ старитѣ карти се пише, а и говорѣше Дринъ, вмѣсто правото нейно име Дримъ.

Панагюрци имать думата. Вѣроятно тѣ могать да пояснять по-добре въпроса. Въ всѣки случай, професоръть е българинъ, билъ той отъ Дебърско или Панагюрище.

ПОМЕНЪ ЗА ЮЛЬО АНДОНОВЪ АНТИПАРМАКОВЪ

„Азъ не зная, защо розитѣ умиратъ, а търнитѣ живѣятъ".

Въ единъ февруарски день на 1939 год. бурята на живота пречупи стълбото на една нѣжно прекрасна роза която красеше нашата градина. Смъртта грабна отъ насъ изминалата изстрадала физиономия на сиромаха Юлю, но тя е безсилна да отнеме споменътъ ни за него. Той живѣе въ насъ и съживѣва чувствата на приятелство и другарство. *П.*

На 12 февруарий т. г. се навършватъ 5 години отъ смъртьта на видниятъ братственъ членъ и пръвъ даритель на фонда „Дебърски гласъ" — Кипро Спировъ Симеоновски. Нека по тоя случай си спомнимъ съ благоговѣние за голѣмия човѣкъ, общественикъ и нашъ съгражданинъ.

Печатница „Родопи", ул. Пиротъ 3 — София

СПОМЕНИ
за живота на Вельо Петковъ Мерджановъ

На 30 I. 1943 год. се разнесе неочаквано вестьта за кончината на Вельо П. Мерджановъ.

Единъ свѣденъ и многозаслужилъ синъ на Дебърско и голѣмъ патриотъ за свободата на Македония.

Роденъ въ 1892 год. въ китното село Кърчища, което е разположено въ политѣ на историческата планина „Кърчинъ", на която селото носи името. Синъ на видно и родолюбиво семейство Мерджанови.

Семейството Мерджанова при освободителнитѣ борби принесе въ жертва петима млади юнаци, които сложиха кости като революционери по македонскитѣ планини за постигането националнитѣ идеали.

Вельо П. Мерджановъ

1892—1943 год.

Вельо П. Мерджановъ е отъ голѣмъ родъ не само по баща, а и по майка. Майка му е отъ голѣмия родъ на село Жрбеле, — попското семейство, Поповци, което преди 155 год. се е преселило отъ историческото село Староецъ, близо до Пескопия — известно въ нашето минало. Село Жрбеле е давало свещеници до 1912 год. Последнитѣ бѣ свещеникъ Аврамъ Поповски, братъ на покойната майка на В. Мерджановъ. Попъ Аврамъ бѣ архиерейски намѣстникъ въ с. Жрбеле, а обслужваше селата: Кърчища, Деолани, Обоки, Граждани, а следъ като се помина попъ Алекси отъ с. Макеларе, той обслужваше и последното. Свещ. Аврамъ изпълняваше важна роля въ тъмното робско минало, като архипастиръ на горнитѣ села, разположени до границата на албанскитѣ села на 10 км. разстояние отъ Два братя планина.

Покойния Петко Мерджановъ, бащата на Вельо, пребиваваше повечето време въ София. Той бѣ човѣкъ съ голѣма известность. Той бѣ и общественикъ, който заемаше видно мѣсто въ тогавашния Македонски комитетъ, заедно съ братята си Филипъ и Василъ. А и бѣха доста заможни. Филипъ бѣ убитъ въ Кърчища отъ турцитѣ до кѫщата му само защото го знаяха, че се бърка въ комитетски работи. Следъ като даде толкова свидни жертви това семейство, баща му, решава, още невръстно да го доведе въ София и го даде да се учи.

В. Мерджановъ свършва гимназията и като даровито момче, се отдава на културна и просвѣтна дейность. Една година по-късно става членъ въ Младежкия кръжокъ въ Дебърското братство. Този кръжокъ бѣ орловото гнѣздо за буйнитѣ, които насърдчавани и вдъхновявани отъ братството излитаха — грабваха пушкитѣ, формираха се въ разни чети и заминаваха да се бийтъ въ Македония срещу вѣковнитъ непритель.

Въ 1912 год. се обяви Балканската война, която прибра всички младежи отъ кръжока, между които и В. Мерджановъ. Тогава той бѣ въ стихията си: младъ, съ силенъ духъ и твърда воля, какъвто бѣ и презъ цѣлия си животъ, а и войната бѣ доста популярна срещу турцитѣ, излѣзнаха въ лагеритѣ надъ хиляда души да се обучаватъ и се подготвятъ за борба. По-късно дойдоха да се подготвятъ почти отъ всичкитѣ братства на Македония, но понеже Дебранитѣ бѣха първи добровци, затова при формирането имъ туриха името „1-ва Дебърска дружина".

При тръгването В. Мерджановъ още въ началото се прояви, като интелигентенъ и добре подготвенъ. Ротнитъ командиръ на III-та рота, взе го за секретарь-ключарь на ротата, а на дружината бѣ Стоянъ Лазаровъ, кончежникъ, съ когото бѣха близки и се подпомагаха взаимно, като другари. Мерджановъ водеше и дневника за похода на дружината.

При тръгването отъ тукъ спрѣхме се въ с. Горубаяне, където направихме снимка, общо цѣлата дружина, а отъ тамъ тръгнахме презъ Ихтиманъ, Костенецъ и до Ямболъ пѫтуването бѣ все пеша. Отъ Ямболъ се качихме въ специаленъ композиранъ влакъ и потеглихме за Мустафа-паша (Свиленградъ), където престояхме два дена въ турскитѣ казарми. Казармитѣ бѣха разположени надъ града и на високо мѣсто и имаха видъ на санаторимъ. На другия день сутринята тръгваме пеша съ маршрутъ за Лозенградъ (Кърклисе). Пѫтувахме два дена, понеже бѣхме натоварени съ раницитѣ си и по едно платнище или мушама и при това положение не можеше дружината да взима дълъгъ пѫть. Първия день стигнахме до с. Енидже, където преспахме, но гледката които видѣхме отъ Мустафа-паша до Лозенградъ бѣ изненадваща, понеже бѣха станали най-голѣмитѣ сражения и нашето настроение се

промѣни отъ това, което имахме при тръгването ни отъ София. Картината, която видѣхме отъ тѣхъ Мустафа-паша, отъ битката съ редовната войска, бѣ потресяюща. Видѣхме съ стотици убити турски войници надъ и подъ пѫтя, а по деретата нахвърляни съ хиляди единъ върху други. Понеже бѣха валѣли есенните дъждове, а ние когато пѫтувахме още рѣсеше, тѣлата на убититѣ бѣха посинели. Сѫщо имаше и много коне избити. Наши паднали войници на всѣкъде бѣха погребани. Сѫщата гледка видѣхме и въ с. Селнолу до Одринъ. Тамъ нашата кавалерия при тая равнина съ най-голѣма ожесточеность се нахвърлила и унищожила два непріятелски полка. На другия день тръгваме за Лозенградъ. Гледаме непрѣзнимаемитѣ укрѣпления, за които непріятелската преценка е била, че три годишни време не могли да се превзематъ. Но спотайвания духъ въ пѣтстотинъ годишното робство, тамъ се изрази въ най-голѣмия устрѣмъ, който притежаваше войската ни и за деветь дни, превзе и Лозенградъ. Гледката бѣ поразителна отъ великия духъ на българина, който постигна и непостижимото. Въ Лозенградъ прѣстоях̀ме три дена. Тамъ ни дадоха пушки отъ загинали наши войници, които дадоха кръвьта си за цѣлокупна България. Когато ни ги раздадоха тамъ бѣ строена цѣлата дружина. Въ Мерджановъ прегледаше своята рота, дали всички сѫ снабдени съ пушки, патрони, бомби и други оржжия, които трѣбваше да получатъ, понеже ротитѣ бѣха предоставени на секретарь-ключарить да се грижатъ. Дружинния командиръ ни поздрави съ нѣколко ободрителни думи, като каза: „Момчета, вие вече сте въорженни-доброволци, имате качеството на войници. Ние тръгваме утре по ония мѣста, кждето има остатъци отъ непріятелски войски или башибозуци — въстанали отъ мѣстното население. Пушкитѣ, които взехте, сѫ отъ ваши братя, на които духътъ ви зове да довършите тѣхното дѣло вие".

На другия день потеглихме за гр. Бабаески. Макаръ разстоянието да можеше да се вземе за по-малко отъ единъ день, но ние вече сѫ пушки и сумки, пълни сѫ патрони, а освенъ това нѣкои отъ другаритѣ ни купили и напълнили матаритѣ вмѣсто сѫ вода, — сѫ вино, а пиенето вай-много прѣчи на пѫть, то едвамъ въ тъмно пристигнахме въ Бабаески.

Тамъ преснахме вечерьта и на другия день потеглихме за Павликьой (Павлово-село). Тамъ постояхме по-дълго време, като охрана на ж.-пѫтната — Одринска линия, отъ Бабаески, чакъ до Узунъ-кюпрю. Следъ това тръгнахме за гр. Кешанъ. Кешанъ бѣ голѣмъ градъ, съ повечето турско и гръцко население, а по-малко българи. А околитѣ, както на Кешанъ, Узунъ-кюпрю и Павли-кьой, така сѫщо и Лозенградско повече отъ селата бѣха български.

Следъ престоя ни въ Кешанъ потеглихме за гр. Малгара. Тамъ прѣстояхме три дена и тръгнахме за гр. Ганосъ. Това малко градче бѣ кацнало на брѣга на Мраморно море. Когато наближаваxме морето, видѣ ни се, като че ли въ другъ свѣтъ отиваме, особенно на тия, които не бѣхме виждали море. При заѣзъ слънце правеше впечатление повърхността на морето — бѣше сѫ бѣли, свѣтлини и тъмни петна. Може би за това носи името „Мраморно море". Но има и друго оправдание: околностьта и плиткото дъно се виждаха мраморни скали. Сѫщо на срещу насъ бѣше о-въ Мармара, съ мраморни залежи.

Презъ зимата охранявахме крайморския брѣгъ отъ Галиполи до Родосто.

Освенъ Ганосъ, покрай морето имаше още три града: Шаркьой, Мерефте и Родосто. Презъ Родосто имахме връзката за охрана съ войскитѣ на Чаталджа, а въ околностьта на Галиполи — съ войскитѣ отъ седма рилска дивизия.

Ние бѣхме разпредѣлени, освенъ въ помѣнатитѣ градове, още и въ селата: Меленькой, Авдимъ, Каламица и др., населението на които бѣ почти гръцко. Турци е имало само въ градоветѣ, но по-богатитѣ бѣха напуснали още преди нашето пристигане. Сѫщитѣ бѣха повечето дървени, понеже преди насъ бѣха претърпѣли силно земетресение. Дървени материали имъ отпуснали отъ Патрияршията и др. помощи — отъ разни държави.

Следъ като посвикнахме и се опознахме съ мѣстностьта, почнахме по морето съ лодки да правимъ разходки. Единъ день В. Мерджановъ бѣ въ весело настроение, взехме петима другари една лодка, пѣейки разни пѣсни и незабелѣзано бѣхме наближили на отсрещния Малоазиятски брѣгъ. Не се съобразихме, че тамъ покрай брѣга миноваха турски военни кораби . . .

Върнахме се съ лодката въ Мерефте, вечеряхме, веселихме се, пихме бѣло вино, кждето бѣ най-хубаво. По-късно веселата компания бѣ нарушена. Дойде единъ да търси Мерджановъ, който му съобщи, че ротния командиръ го търси да иде въ интендантството да получи шинели и ботуши за ротата, които били изпратени отъ Русия за опълчението. Мерджановъ отиде, а и ние се разотидохме по квартиритѣ си.

Коледа празднувахме въ с. Авдимъ. На първия день бѣхме въ църква. Мерджановъ, който бѣ доста набоженъ, присѫствуваше и той. На излизане той каза: „Извършихса насъ една неправда, че не ни пратиха отъ София къмъ Македония, както бѣ уговорено отъ главното командване, а ни пратиха тукъ да правимъ Коледа съ гръцки попове".

Примирието, което бѣ постигнато, не можа да докара миръ. Къмъ края на м. февруарий да докара миръ. Къмъ края на м. февруарий 1913 год., войната почна пакъ съ турцитѣ. Охраняването на морския брѣгъ сега бѣ засилено. Почнаха непріятелскитѣ военни кораби да се движатъ и стоварватъ войски при Галиполския фронтъ. Седма Рилска Дивизия пристѫпва по посока къмъ Галиполи. — Злопастѫпва по посока къмъ Галиполи. — Злопастѫпва по посока къмъ Галиполи. — Злощастѫпва по посока къмъ Галиполи. — Злощастѫпва по посока къмъ Галиполи. — Злощ

морската ширъ, но ние мислѣхме, че тя канонада се развива само при Гавриловския фронтъ. Нѣколко часа по-късно по обѣдъ, нашето командирь получи заповѣдь отъ дивизионния командирь г. генералъ Геневъ, който нареждаше Дебърската дружина веднага да тръгва бързо по посока къмъ връхъ Св. Илия.

Ние тръгвахме и цѣла нощь изкачвѣме една голѣма височина. По-късно срѣщамъ Мерджановъ и го питамъ каде отиваме? Той ми казо: „Турцитѣ сж направили десантъ въ Шаркьой и отиваме да ги отблъснемъ". Пѣтувайки по височината видѣхме едно село, което се намирашe Шерна, съ по две и три етажни постройки, съ каменни стени, които напоследъваха Галичникъ — Дебърско. Кжщитѣ бѣха заети съ ранени войници отъ седма Рилска дивизия. Единъ леко раненъ капитанъ ни извика: „Момчета, вие отивате да се биете въ Шаркьой. Удрете, не бойте се. Турскитѣ куршуми не болятъ!" Единъ по-възрастенъ отъ нашитѣ ни отговори: „Е, господинъ капитанъ, знаеме ги тѣхнитѣ куршуми, дупчили сж ни кожата и другъ пжть".

Ние не се спрѣхме въ това село и продължихме нагоре изъ една лоза и изъ единъ стръменъ пжть, и извеждажъ ни озари една силна свѣтлина и обърнахме се да видимъ къмъ морето. Мерджановъ, съ когото презъ цѣлата нощь пжтувахме заедно, каза: „Гледайте морето, какъ представлява като градинско увеселение. Това е флотата на извѣстния реформаторъ Енверъ паша. Тѣ ни освѣтляватъ съ „прожектори". Съ прожекторитѣ правѣха разузнаване, дали има придвижения на наши войски. Но ние се прикривахме по дередата, по които въвѣрхме, да не би да ни открияТъ огънь. Сутринѣта пристигнахме на връхъ Св. Илия. Отъ тия височина се откриваше великолѣпна гледка. Отъ тамъ се виждаше тракийската равнина съ Одринъ и Бѣлото море, а къмъ югоизточна страна — Малоазиатския край съ Цариградъ. Тамъ видѣхме дружинитѣ: II-ра Скопска, IV-а Солунска и др. Виждаме генералъ Геневъ, заедно съ началницитѣ щаба на дивизията майоръ Дървинговъ, бригадниТъ командиръ — подполковникъ: Протогеровъ, Пчеларовъ и Николовъ. Нашитѣ дружиненъ командиръ Карадковъ бѣ смѣненъ още преди да пристигнемъ на Мраморно море съ руснака-доброволецъ подполковникъ баронъ Пелимбергъ, който въ момента отсатствуваше — боленъ въ гр. Малгара. Адютантъ, Никола Алтипармаковъ, пристигна и предаде заповѣдьта за поемане дружината на поруч. Вълевъ — командиръ на първа рота. Главното командване бѣ решило да върви първа Дебърската дружина съ втора Скопска и IV Солунска. Понеже командира на трета рота, подпоручикъ Максимовичъ, имаше да изпълнява друга задача, то Мерджановъ отиде при дружината командиръ за инструкции. Като се върна Мерджановъ, предаде заповѣдьта на ротния фелдфебелъ Серафимъ Спасовъ Папрешки. Последнитѣ заповѣда, ротата да се стѣга за бой .Следъ подготовката боятъ почна съ неочакванъ устремъ. Въоржени бѣхме добре, а задъ насъ планинскитѣ батареи, подъ командата на бригадния командиръ подполковникъ Николовъ, постигнаха добре цѣлъта. Понеже въ Шаркьой удобно пристанище нѣмаше, а си служеха съ подвижни мостове, тамъ бѣ голѣмата заслуга на батареитѣ, че среляхе право на мостоветѣ и не имъ даваха възможность да бѣгатъ. Тамъ дадоха турцитѣ голѣми жертви. Нѣколко часа по-късно виждеме цѣлата имъ флота се е опитала къмъ Малоазиятския брѣгъ. Вечерьта ние влѣзнахме въ Шаркьой.

Презъ време на десанта града се защищаваше отъ Битолската дружина. Тѣ дадоха много жертви. И раненитѣ, които сж оставали въ градо, турцитѣ сж ги добивали.

На другия день всички поднаи за Родината бѣхо тържествено погребани съ военни почести.

Въ този градъ имаше много нѣща да се видятъ, но нашия престой бѣ тамъ кратъкъ. Имаше много хубавъ тютюнъ, хубаво нарѣзанъ и жъжатъ, като смиаъ. Мерджановъ каза: „Гловитѣ отъврахме, но този хубавъ тютюнъ ще ни поправи тиракии!" — понеже ние помладитѣ не пушехме.

Следъ като отблъснахме неприятеля, нашата дружина отново пое охраната по крайбрѣжието. Въ с. Калимница отпразнувахме превзимането на Одринъ. Сжщо и Великдена тамъ прекарахме.

Въ селото нѣмаше църква, но отъ дружината изкараха добри специалисти и направиха дървена, много добре изработена църква, която може би още сжществува.

Следъ Великдена, доде се заповѣдь до заминаване къмъ Македония, понеже войната съ сърбитѣ и гърцитѣ бѣ неминуема и се вземаха предварителни мѣрки. По този случай, съ нѣколко другари, между който Мерджановъ и братовчеъ ми Антимъ Хр. Спасовъ слѣзнахме въ гр. Мерефте. Тамъ обѣдвахме за последенъ пжть и нихме отъ хубавото вино. По-късно въ компанията ни дойде г. Д-ръ Д. Палчевъ, тогава като студентъ отъ Русия, където бѣ следвалъ медицина. Ние за първи пжть се запознахме съ него. Компанията стана още по-весела, съ Палчевъ. Гърцитѣ ги биваше за посрѣщане на клиенти, а ресторанта бѣ разположенъ до морето, добре подреденъ, накиченъ съ хубави екзотични цвѣти, каквито може да се видятъ само тамъ — около Цариградъ. Бѣше хубавъ слънчевъ день. Гледката къмъ морето предразполагаше повече отъ виното, но още по-хубавото бѣ, че бѣхме въ младитѣ години. Рѣдко Мерджановъ е билъ въ такова весело настроение при тамошното ни пребиваване. Това се дължеше на туй, че тръгвахме за Македония, за където той усмивка желаеше. Очитѣ и непринудената му усмивка излъчваха само доброта и сърдечность. Бо-тушитѣ му бѣха малко тѣсни и казваше, че

пътувалъ мжчно, но нищо. Азъ му казвахъ: „Ботуши и дрехи раздаваштъ на цѣла рота — повече отъ двеста души, та за тебе ли не можа да си изберешъ по-удобни?" — „Е, такъвъ съмъ се родилъ, не мога иначе" — казваше. Неговата справедливость въ живота бѣ известна. Следъ като платихме въ ресторанта, сбогувахме се съ нѣкои отъ мѣстнитѣ гърци, които познавахме и потеглихме нагоре къмъ Казамица, но се обърнахме по нѣколко пжти къмъ морето и си казвахме: Сбогомъ, сбогомъ, Мраморно море, ние си отиваме, макаръ и като войници, носимъ си добри спомени отъ тукъ.

На другия день дружината пристигна въ Деде-Агачъ. Въ това равно, съ широки улици и чисто градче, пребивавахме два дена. Презъ почивката си се къпахме и любувахме на Бѣлото море. Отъ тамъ тръгнахме за Гюмюрджина, където престояхме около две седмици. Тамъ пристигнаха и другитѣ дружини.

Единъ праздниченъ день се произведе парадъ, където ни поздрави командира на четвъртата армия, генералъ Ковачевъ, къмъ която армия се числеше 11-а Македонска дивизия. Въ града и околностьта изобилствуваха храни, главно хубавъ зеленчукъ. Отъ тамъ потеглихме презъ Демиръ-Хисаръ за Струмица. Градъ Струмица ни направи голѣмо впечатление, като голѣмъ македонски градъ, съ хубави кжщи и улици, съ добре обзаведени ресторанти и кафенета, личеше си, че е богатъ търговски центъръ. При свободното време, ние се отбихме въ една бирария, съ оркестъръ или както ги казваха тамъ „чалгаджии". Въ компанията ни бѣха Исакъ Ангеловъ, взводенъ командиръ въ четвъртата рота и Хараламби Алексиевъ, ротенъ фелдшеръ. Съ тѣхъ добре прекарахме на Мраморно море. Тѣ знаеха добре турски и гръцки и между гръцкитѣ семейства тѣ бѣха добре поставени. На първия му викаха „Исакъ чаушъ", а на втория „Екимъ ефенди". Поради тѣхъ и ние бѣхме уплесняваны. Мерджановъ каза: „Тукъ като окржженъ градъ, доста е оживенъ съ подбрана интелигенция, съ колосани яки и ржкавели, по подражение на София". Чалгаджитѣ почнаха да свирятъ хубави стари пѣсни за Симеона, Крума и Асѣня, пѣсни, вдъхновени съ патриотизъмъ. Исакъ Ангеловъ казваше: „Съ такива пѣсни и безъ мезе може да се пие". Тамъ научихме, че руситѣ доброволци ще напуснатъ опълчението; тѣ не желаятъ да се биятъ съ сърби и гърци. Между които и дружинния ни командиръ, подполковникъ баронъ Пелимбергъ ни напустна.

Ние имахме новъ, трети, вече дружиненъ командиръ, капитанъ Стоянъ Величковъ, сега полковникъ о. з.

Три дена по-късно тръгнахме за Радовишъ, където престояхме два вечера. Малъкъ градъ, но разположенъ на равно мѣсто, съ обрасла зеленина, представляваше като градина. Отъ тамъ се опжтихме къмъ Щипъ. Следъ нѣколкодневно пребиваване заминахме за Кочани. Тия два града имаха еднаква участь въ страданията при освободителнитѣ борби на Македония, особено тамъ, когато Македонската организация извърши бомбенитѣ атентати, презъ лѣтото 1912 год., а за отмъщение турцитѣ изклаха стотици невинни жени и деца. Балканската война се очакваше, но голѣмитѣ жертви, които даваше Македония, тя се ускори.

По-късно, всичкитѣ дружини се изкачиха къмъ Султанъ-тепе. Нашата дружина временно бѣ на бивакъ при манастира Св. Панталей. Сърбитѣ бѣха разположени покрай Кратово по продължение на Злетовската рѣка. Времето за войната наближаваше. Дружината ни се придвижва близо до демаркационната граница — въ селото Райчани и турското село Рудари, долу покрай рѣката. Сърбитѣ бѣха на срещния брѣгъ. Преди да се отвори войната още, известнитъ войвода Славчо Абазовъ, избра нѣколко опитни младежи отъ дружинитѣ и настжпи срещу рѣката въ Злетово, голѣмо село, отъ където бѣ родомъ той. Тамъ влѣзе въ бой съ сръбския гарнизонъ. Понеже сърбитѣ бѣха изненадани, дадоха жертви и отстжпиха отъ селото. Петь дена по-късно войната съ Сърбия и Гърция се обяви. Първитѣ дни нашитѣ дружини минаха рѣката, настжплението продължи на срещния брѣгъ и се изкачиха на горе къмъ посока за Кратово. Но по-късно на сърбитѣ имъ пристигнаха подкрепления отъ войски и главно много полски орждия. Нѣколко денонощия цѣлата мѣстность бѣ осеяна съ гранати. Нощитѣ бѣха като чи ли опредѣлени за орждейна битка и отъ двете страни канонадата бѣ ожесточена. Всичко около насъ горѣше и се издигаха високи пламъци. Дебърската и Охридската дружини дадоха доста жертви, а най-много 12 Лозенградска. Въ Лозенградската имаше една рота съ арменци, а и ротния командиръ бѣ арменецъ, подпоручикъ Антроникъ, който показа голѣма храбрость. Следъ тая война той взе участие и въ други войни и стана генералъ и арменски вождъ, а сетне замина за Америка, където почина. Мерджановъ тамъ показа неговото познато геройство. Неговия възгласъ бѣше: „Ще се биемъ, безъ жертви свобода никога не е имало и сега нѣма да има". Като интелектуална сила той ободриваше другаритѣ си. Той обикаляше фронта където имаше нужда, тамъ обикаляше да се бие. Дрехитѣ му бѣха на нѣколко мѣста продупчени, но той никому не каза отъ скромность. Той бѣ удостоенъ съ орденъ за храбрость.

Следъ нѣколко дена бѣ подписано примирие, а по-късно и миръ.

На 10 августъ 1913 год. ни демобилизираха. Ние всички тръгнахме по своя пжть въ живота, но Македония, попадна подъ ново робство.

Въ 1915 год. България влѣзе въ войната за постигане на националнитѣ ни идеали.

Мерджановъ, който спотайваше мжката за неосжществения му идеалъ, съ радость взе участие въ Европейската война. Той стана офицеръ, за да изпълни по-добре дълга си къмъ родината. Той бѣ доволенъ, че Македония е освободена. Но три години по-късно Македония биде отново заграбена отъ неприятеля!

Следъ свършване на войната Мерджановъ се уволнява като поручикъ. По-късно той се записа въ университета, следъ това взкара курсъ по счетоводство. Като справедливъ и честенъ човѣкъ въ работата си, той бѣ счетоводитель и прокуристъ на нѣколко индустриални и търговски предприятия.

Въ братството, покойния работи дълго време, заемаше ржководни и отговорни постове. Братството бѣ за него свещенъ домъ, където неговия духъ намираше успокоение и упование — съ надежда, че единъ день Македония ще бжде свободна. Той само виде по-голѣмата часть отъ Македония прибрана въ люлката на майка България. Но мечтата за неговия роденъ край — Дебъръ, не се сбждна. Той имаше голѣмо желание да отиде въ този край, където е прекаралъ детскитѣ си безгрижни години, да се види съ близки и родини и да пие бистра вода отъ изворитѣ на Кърчинъ. Но неумолимата сждба, не му даде тая възможность.

Покойнитъ остава жена и три деца.

Ние, другаритѣ му, навеждаме смирено чела предъ скжпата му пameть.

Миръ на праха му!

Да бжде вѣчна неговата слава!

Кръстю Костовъ

Светли личности и възраждането на Дебърско

Покойнитъ А. Шоповъ, бившъ български търговски консулъ въ Солунъ, въ месечното списание „Българска сбирка" отъ 1903 год., кн. кн. IX и X, пише студия за *д-ваметния и архимандрита Анатолий*, възобновители на Светогорската си, обитель „Зографъ".

Поменатитѣ двама наши видни духовници сж родомъ: първиятъ отъ с. Бѣляковецъ, В. Търновско, а вториятъ отъ с. Лазорополе, Дебърско — два противоположни краища на нашата родна земя.

Изучавайки миналото на моя роденъ край — Дебърско, спрѣхъ се повечко на голѣмата фигура, по духовна дейность, на Архимандритъ Анатолия.

Името на тоя духовникъ се носи по цѣло Дебърско, а особено по селата отъ покрайнината „Мала-Рѣка", отъ където е родомъ. Неговото име на голѣми праздници се споменава въ монастиритѣ сж. св. „Иоанъ Бигоръ" и Кичевския „Пречиста".

Покойнитъ А. Шоповъ, когато е писалъ студията, не е могълъ да знае нищо отъ детинството и младостьта на архимандрита Анатолия и затова нищо не споменава. Това, може би, не е знаелъ и отецъ Натанаилъ, игуменъ на „Зографъ", който запознава А. Шопова съ битието на монастиря и дейностьта на двамата му бивши видни игумени, единъ отъ които е Анатолий.

Анатолий постжпва въ Зографския монастиръ съ духовното звание „Архидяконъ", получено въ Кичевския монастиръ — „Пречиста".

Ефтимъ Георгиевъ Ковалевски, отъ село Лазорополе, мжжъ на 83 години, дава следнитѣ сведения за детинството на Анатолия до постжпването му въ „Зографъ".

Анатолий е родомъ отъ с. Моторче, а не отъ с. Лазорополе, Мала-Рѣка. Бащата на Анатолия умрѣлъ младъ. Оставилъ жена и момче на 5—6 год. Баща му билъ беденъ човѣкъ и нѣмалъ никакви имоти, вследствие на което майка му, за да издържа себе си и момчето, тръгнала да проси по българскитѣ села на околията, като водила съ себе си и момчето. Това било около 1770 год.

Къмъ сжщото време *Тодоръ Велевъ*, отъ село Лазорополе, останалъ вдовецъ. Самъ той билъ състоятеленъ — имотъ, стока, а и пари. Оженва се за майката на Анатолия и, понеже нѣмалъ никаква челядъ отъ първата си жена, осиновява Анатолия и му преписва цѣлото си състояние.

Следъ 6 години Тодоръ Велевъ умира и майката на Анатолия остава втори пжть вдовица.

Имотното състояние и дава възможность не само да живѣе добре, но и да прати сина си на училище въ монастиря „Св. Иоанъ Бигоръ".

Следъ петъ години умира майката и Анатолий остава крайнъ сиракъ. Връща се отъ монастиря въ село, продава цѣлия си имотъ, и отива въ Кичевския монастиръ „Пречиста", гдето става калугеръ.

Въ монастиря „Пречиста" продължилъ да се учи още 6 години, съ което завършва познанията, които могли да се добиятъ презъ тогавашното време въ единъ монастиръ.

Анатолий билъ буденъ и уменъ момъкъ, способенъ къмъ учение. Всѣки, който посещавалъ монастиря, жаждалъ и слушалъ мелодичното му пѣние, ясното му четене и доброто познаване на църковния редъ и затова хората приказвали, че Анатолий е станалъ най-учения човѣкъ. Отличителни качества били неговата скромность, добродушие и състрадание и затова всѣки нуждающъ се търсилъ неговата поддржка.

Следъ шестгодишно стоене въ Кичевския монастиръ „Пречиста", Анатолий заминалъ за Св. Гора, гдето става въ последствие и игуменъ на монастиря „Зографъ", за което получилъ име: **Анатолий Зографски.**

Към 1805 година положението на християнитѣ въ Дебърско (разбирай българитѣ, защото друга народность християни въ Дебърско нѣмало, а и сега нѣма) станало твърде лошо. Насилията, грабежитѣ, придружени съ потурчвания, станали обикновено нѣщо. Към това време се отдава потурчването на много села по разнитѣ покрайнини на Дебърско. Насилията стигнали дори до тамъ, че турцитѣ искали да обърнатъ и „текє" монастиря „Св. Иоанъ".

По тоя случай, оплаквания били правени и подавани въ мютесерифлъка въ гр. Дебаръ, виляетското управление — Битоля, а Томо Томовски, виденъ кехая и чорбаджия, отъ село Галичникъ, билъ изпратенъ въ Цариградъ да моли, чрезъ приятели и познати, влиятелни бегове и паши да не става това нѣщо.

Гюрчинъ кехая Кокалевски, отъ с. Лазорополе, заминалъ за Св. Гора, при Анатолия, да моли и той застъпничеството на Руския императоръ предъ Султана, щото монастирътъ, който закрили цѣлото християнство въ Дебърско, да бѫде запазенъ.

Благодарение постжпкитѣ на Анатолия, монастирътъ „св. Иоанъ Бигоръ" билъ спасенъ.

Монастирътъ: „св. Иоанъ Бигоръ" и „Пречиста", както и известни личности отъ Лазорополе, сж били въ тѣсна връзка съ Анатолия презъ всичкото время на неговия животъ.

Връзката не е изгубена и въ времето, когато Анатолий е въ Русия.

Къмъ 1830 год. въ с. Лазорополе почнало да се строи църква. За тая църква Анатолий изпратилъ майсторъ отъ Св. Гора, който да ржководи работата по постройката на църкватa.

Когато Анатолий билъ посетенъ въ Св. Гора отъ Руския великъ князъ Константинъ Николаевичъ, неговъ кръщелникъ, а това било около 1845-6 година, отъ Лазорополе, по поржчка на Анатолия, въ Св. Гора биди занесени отъ най-хубавитѣ млѣчни продукти: каймакъ, масло, кашкавалъ и сирене, съ които се славили дебърскитѣ производители и които се разнасяли чакъ до Цариградъ.

Вѣрно е, че Анатолий не е забравилъ презъ цѣлия си животъ не само родно Дебърско, монастиритѣ св. св. „Иоанъ Бигорь" и „Пречиста", където е билъ най-напредъ подстригванъ въ монашество, но и своитѣ другари — съученици, какъвто е случая съ съученика му архимандритъ Иларионъ, отъ село Лазорополе, когото извикалъ отъ монастиря „св. Иоанъ Бигорь" и го изпратилъ да управлява именията на Киприяновския монастиръ, — Бесарабия, за клонъ отъ „Зографъ".

Не трѣбва да се изпуска изъ предъ видъ и обстоятелството, че тия двама духовни сѫлъбове на Дебърско и на монастиря „св. св. Иоанъ Бигорь" сж първоначалнитѣ просвѣтители, учители и будители. Тѣ сж разнили и уредили училището въ монастиря, сѫбирали момчета отъ цѣло Дебърско, крепили и подържали българския духъ и българското име и съ това затворили вратитѣ на монастиря за чуждото и чуждитѣ езици. Да, монастирьтъ „св. Иоанъ Бигорь" не знае и никога не е чулъ молитва на чуждъ езикъ.

Наследникъ на тия двама духовни великани е тоже великанътъ — Митрополитъ Партений Зографски, родомъ отъ Галичинъ — Дебърско, който носи още имена Поленински и Нишавски отъ времето, когато е билъ Митрополитъ въ Кукушъ (1859 год.) и Пиротъ (1869 год.) първенъ български владика съ епархия.

Въ 1837 год., когато архимандритъ Анатолий трѣбвало да напустне царския домъ въ Русия, постараль се да остави на свое мѣсто достоенъ наслѣдникъ, — следващиятъ въ Московската духовна академия Зографски инокъ Партений, ученикъ на монастиря „Св. Иоанъ Бигорь".

Партений билъ обикналъ не само отъ своитѣ другари и професори, но и отъ много представители на висшето общество, поради своя добръ характеръ: кротъкъ, истински религиозенъ, честенъ, и наклоненъ къмъ духовенъ, религиозенъ животъ. Не малко въ това отношение сж влияли неговата преданость къмъ науката и знанието му на древнитѣ езици — гръцки, латински, еврейски, старохалдейски, неговата обичъ къмъ руситѣ, па и обстоятелството, че е родомъ отъ Дебърско, отъ където е и архимандритъ Анатолий.

При постжпването си въ царския дворъ за наставникъ на царскитѣ деца, на мѣстото на Анатолия, Партений добилъ отличието „архимандритъ".

По-нататъкъ не е въ темата ни да описваме живота на Митрополитъ Партения.

Който желае да проследи живота на тоя виденъ възрожденецъ — духовникъ, може да види това въ „Известия на семинара по славянската филология при университета — София, 1904 год. отъ Л. Димитровъ.

Следъ тоя голѣмъ духовникъ, въ Дебърско се явява достойникъ ученикъ и сродникъ на архимандрита Анатолия — хаджи попъ Теофилъ, отъ с. Лазорополе, първиятъ екзархийски намѣстникъ въ Дебърската епархия, убитъ отъ албанци, подкупени отъ гръцкия владика Антимъ. Убийството станало въ 1884 год.

Най-после, нека свършимъ съ великана — духовникъ Митрополитъ Козма Пречистански, който води борба съ бѣсната сръбска власть презъ черниятъ за Дебърския край 1912—13 години, когато той бѣ изпжденъ отъ своята епархия за това, че имъ каза: „Задъ мене стоятъ 500,000 българския щика и тѣ ще искатъ смѣтка за вашитѣ действия".

Презъ 1915 г. той следващие, макаръ и болентъ, тия 500,000 щика, и щомъ стигна Кичево, на 11/24 януарий 1916 г., той почина.

Имената на тия духовници — великани: архимандритъ Анатолий, архимандритъ Иларионъ, Митрополитъ Партений, х. попъ Теофилъ, Митрополитъ Козма Пречистански, всички отъ Дебърско, ще трѣбва да тачимъ, като голѣми родолюбци и сѫлъбове на православната ни вѣра. Нѣщо повече, тѣ сж наследници на великия монахъ Иоанъ Дебранинъ, който е осмиятъ патриархъ на българската Църква и първиятъ архиепископъ на Охридската архиепископия.

Ще завършимъ съ думитѣ на св. апостолъ:

— Повинувайте се на наставницитѣ си, защото тѣ бдятъ за вашитѣ души!

А отъ себе си ще кажемъ:

— България, не забравяйте имената на оная духовници, които запазиха вѣрата, езика и народностьта ви!

Изъ дейностьта на Дебърския митрополитъ Козма Пречистански

При изучаване миналото на Дебърския митрополитъ дѣдо Козма Пречистански се вижда, че неговата дейность въ епархията му въ много отношения е всестранна. Той следи живота на своето паство и навсѣкжде иска да му помогне, а нѣкжде излага и себе си.

Следъ Илинденското възстание презъ 1903 година, великитѣ сили въ Европа — Русия и Австрия, решиха да въведатъ нѣкакви реформи въ Македония. Известно е, че тия реформи бѣха наречени *„Мюрцегски"*, поради срещата на двамата императори въ замъка при селото Мюрцегъ. Народътъ ги нарече *„ладарски"*.

Реформената акция трѣбваше да обхване тритѣ чисто македонски вилаети въ Турция: *Солунски, Скопски, Битолски.* За тази цель, презъ 1905 год. бѣ назначена комисия, за да приложи тая реформена акция, председатель на която бѣ, отъ страна на Турция, *Хилми паша.*

Албанскиятъ комитетъ, подъ председателството на князъ Албертъ Гика, действуваше, щото въ Дебърско да не бждатъ приложени тия реформи, понеже гр. Дебъръ и Дебърско не влизали въ Македония, респективно въ Битолския вилаетъ. Албанскитѣ бегове и аги имаха голѣмо влияние въ турската управа. Ето защо и комисията бѣ решила да остане на сжщото становище. А и комисията, която обикаляше районитѣ на вилаетитѣ, когато посетила Битоля, дошла е до сего Вевчани, на рѣка Дримъ, между Струга и Дебъръ, дето заседавала и отъ нея, по нѣкакъвъ начинъ, свещеникътъ на сжщото село, попъ Петъръ, научилъ, че реформената акция не обхваща гр. Дебъръ и Дебърско.

Попъ Петъръ веднага съобщилъ това на Дебърския митрополитъ Козма.

Това се потвърдявало и отъ обстоятелството, че комисията не продължила до гр. Дебъръ, а спрѣла до с. Вевчани и, следъ като свършила работата, върнала се въ Битоля. Тоя въпросъ подробно е изложенъ въ в. *„Отечество"*, брой 955 отъ 25 априлъ н. г. Тукъ искаме да изтъкнемъ, че председителътъ на комисията Хилми паша билъ съгласенъ съ искането на албанския комитетъ и билъ на сжщото мнение.

По настояването на албанския комитетъ, Дебърскиятъ мутесерифинъ, на 29 августъ 1905 година, извикалъ Дебърския митрополитъ Козма, заедно съ първенцитѣ на града — свещеници, азии, учители и по-видни граждани, на които съобщилъ и имъ предложилъ да подпишатъ едно заявление, съ което да признаятъ, че гр. Дебъръ и Дебърско не подпадатъ въ Македония и че тия земи били отечество на Скендеръ бега, както и на другитѣ албански водачи и че българитѣ сж. се засилили въ Дебърско безъ претенции. Сега трѣбвало да заявятъ писмено, че не искатъ да имъ се пращатъ европейски агенти за прилагане на нѣкакви си реформи, още повече, че тѣ живѣятъ съ албанцитѣ въ миръ и съгласие, като братя.

Подозирайки, за какво се викатъ, дѣдо Козма казва на другаритѣ си да заявятъ че не могатъ нищо да кажатъ предъ своя представитель — Негово Високопреосвещенство митрополита.

Дѣдо Козма съ голѣмо спокойствие изслушалъ мутесерифина и съ единъ смѣлъ езикъ отхвърлилъ тия негови твърдения.

— Азъ, като представитель на моя народъ подпись не давамъ, а и не позволявамъ да се дава отъ никого, защото българитѣ сж. вѣрни поданици на Султана. Правдинитѣ, които ще се дадатъ на Дебърско. Дебърско е каза отъ Битолския вилаетъ, който влиза въ Македония, а реформитѣ сж. за Македония. Вънъ отъ това, ние българитѣ, тоя въпросъ нѣма да го решаваме съ нѣкакви си албанци и нѣма да правимъ съ тѣхъ политика.

Ядосанъ, пашата казалъ грубо на владиката, че той е назначенъ отъ Султана и има право да иска тия подписи. Владиката не му останалъ длъженъ:

Ако Вие сте назначенъ отъ Султана, то азъ имамъ *фермана* отъ Султана и дадено ми е право да защищавамъ *рая́та.*

Въ присжтствието на мутесерифина дѣдо Козма заповѣдалъ на всички придружаващи го да напуснатъ управлението и по тоя въпросъ никой да не се явява втори пжть. И самъ напуска управлението последенъ.

На следния день албанскиятъ комитетъ ималъ заседание въ Ени Джамия, на което събрание присжтствувалъ и мутесерифина и взелъ решение:

— Да се извести на владиката, че ако не подпише такова заявление, нѣма да дадатъ живъ българинъ да излѣзе отъ кжщи и ще почнатъ убийства.

На другия день владиката билъ повиканъ въ управлението, гдето му били поискани подписитѣ. На това искане дѣдо Козма категорически заявилъ, че подпись не слага на книга, искана по такъвъ начинъ, безъ знанието на *Падишаха.*

Голѣмиятъ натискъ и заплашванията принудили дѣдо Козма да се отдалечи отъ Дебъръ и да отиде въ Кичево.

Реформитѣ въ Дебърско не ги въведоха.

Последствията за Македония отъ отказа на Русия

за Санъ-Стефанска България

Ние, обикновенитѣ смъртни, късно научаваме причинитѣ, по които Русия се отказва отъ Санъ-Стефанска България, а следователно приела и разпокъсването на българския народъ въ Берлинския конгресъ въ 1878 г.

Статитѣ на двамата видни господа: С. Радевъ и Димитъръ Йоцовъ, ни даватъ ясна представа за хода на тия събития, предизвикани отъ Англия, подкрепени отъ Австрия.

Боязънъ отъ руското влияние въ новата България, Англия показа още въ цариградската консулска конференция, въ 1876 год. и ето защо по нейно настояване конференцията предвиде две автономни области: Търновска и Софийска.

Бие на очи обстоятелството, че и рускитѣ ржководящи лица сж. доволни отъ тоя обратъ на събитията, изключая, съдателя, на Санъ-Стефанска България, графъ Игнатиевъ.

Примѣрътъ за отношенията на графъ Шувалова къмъ графъ Игнатиева е поразителенъ — всичко това, вѣроятно се знае отъ министра на външнитѣ работи Гирсъ, миненто на когото за България и нейния Князъ, надхвърля приличието.

И ние въ Македония, въпрѣки чувствата, които показахме къмъ „всичко„руско, питахме се, защо сме подложени на такова гонение, незащитени, дори и отъ нейнитѣ представители.

Събитията презъ 1885 год., около съединението на Южна съ Северна България, Българо-сръбската война, свалянето на князъ Батемберга и последвалия разривъ между Русия и България, се отразиха най-неблагоприятно върху Македония и българитѣ.

Вѣрно, пакостьта отъ съединението биде компенсирана, въ значителна степень, отъ победоносния изходъ на войната. Ехото на сливнишката победа прескочи Рила и Осогово, отекна въ душитѣ и окрили вѣрата на българитѣ отъ Македония въ желѣзнитѣ мишци на България. Победенитѣ„побързаха„да се реванширатъ, чрезъ засилване на своята пропаганда въ Македония, но тѣхнитѣ планъ бѣше вече пречупенъ на Сливница, който имъ спечели едно презрение„ на„ македонската маса, особено, на младежта.

Но, руситѣ консули въ Македония въ всяка подъ своя закрила„ сръбската„ пропаганда и всѣкакъ подкрепяха нейнитѣ усилия, за разпокъсване и деморализиране на българския елементъ. Тѣ станаха агенти на сръбската пропаганда, обикаляха цѣлата страна да внушатъ на населението, че е отъ сръбски произходъ.

Когато българитѣ изобличаваха тѣхното поведение, тѣ се извиняваха съ думитѣ:

„Всичко виждаме, но тъй ни е заповѣдано отъ Петербургъ".

Руситѣ пославници въ Цариградъ, както Нелидовъ, така и неговия замѣстникъ Зиновиевъ, съвѣтваха Турция за усмиряване българитѣ отъ Македония съ думитѣ:

„Зарѣзать ихъ".

Ясенъ е бовъ отъ Призренъ обикаляше с. з. Македония и пишеше:

„Въ Дебърскомъ округѣ, гдѣ живетъ сербское племе Мияки".

Вѣроятно, ако Ястребовъ обикаляше Северния Сибиръ, той би написалъ: „Въ северномъ Сибирѣ, гдѣ живетъ сербское племе **Самоеди**".

Къмъ 1889 год. Ястребовъ е главенъ консулъ въ Солунъ и въпрѣки, че имаше свещенническа сана, никога не стжпи въ единъ отъ славянска църква, каквато бѣше българската, а и не миняваше по улицитѣ, гдето бѣха гимназиитѣ.

Подъ давлението на руската политика, Турция призна сръбската народность въ Македония и **тронася** въ Скопие сръбски владика Фирмилияна, когото посрещна само, руситѣ консулъ Машковъ.

По тоя случай ето що разказва дословно бележитиятъ държавникъ Григоръ Начевичъ:

— Веднажъ, бѣхъ повиканъ екстрено и бързо отъ Султанъ Хамида II, съ когото се намирахъ въ много тѣсни връзки. Въпрѣки протокола на двореца **„Ижлджъ-кьошкъ"**, Султанътъ ме прие въ раб. кабинетъ и направо ме запита съ тия думи:

„Какво правятъ вашитѣ въ София, та мълчатъ и не реагиратъ срещу домогванията на Русия и Сърбия, да загнѣздятъ единъ сръбски владика въ Скопие. Веднага имъ пишете да протестиратъ, съ което ще могатъ да отлагамъ протестиратъ, съ което ще могатъ да отлагамъ протестирането, и протакамъ въпроса за неопредѣлено време. Знаете ли, че една такава калугерска шапка може да нанесе голѣмо нещастие на държавата ни и на вашата народность? Направете постжпки по-скоро да се осуети това желание, главно въ царска и православна Русия".

Срамъ ме бѣше да гледамъ Султана следъ тия му думи и съвѣстно ми бѣше да допущамъ, че той не желае да се омиротвори Македония!

По отношение на Машкова скопянитѣ иматъ най-лоши спомени и затова го считатъ за свой врагъ. По повода арестуването на секретаря отъ митрополията, Левъ Огняновъ, Хилми паша, главнятъ инспекторъ на Македония, повика дѣдо Синесия, за да го предупреди да се не мѣси въ неговитѣ разпоредби. Машковъ, който присжтствува на тая сцена, обрѣща се и пита

пашата, за кой арестуваният е думата? И когато пашата поменава името, той, консулътъ, добавя: „О бириндждъръ", — той е първия комита.

Две години следъ фирмилияновото настаняване въ Скопие, станаха тържествата по случай 25-годишнината отъ шипченската отбрана. Отъ Русия дойдоха всички участници, на чело съ създателя на България графъ Игнатиевъ.

На въпроса, отправенъ отъ офицеритъ отъ 10-и Родопски полкъ при посещението му: „А Македония, Ваше Сиятелство"?

Той отговаря: „Г-да, Македония може да я имате, а може и не, зависи отъ политиката. А политиката е какъ женщина". Нѣма политика, която ако умѣло се води да не сполучи. А нѣма и жена . . . ? „Имайте предъ видъ, че всички стари ветерани въ Русия, които работѣха за България, единъ по единъ си отиватъ, а лошото е тамъ, че нови не се явяватъ".

Тъкмо това, което изнася г. С. Радевъ и което казва руския тъ министъръ на външните работи Гирсъ, още въ 1886 год., по поводъ принуждаването князъ Александъръ Батембергъ да напусне България. Единственото добро отъ настоящата криза е, че много руси ще се изцѣрятъ отъ болестьта за Санъ-Стефанска България".

Пет ъ години следъ шипченскитѣ тържества, Русия докара още една калугерска сръбска шапка въ Македония въ градъ Дебъръ — Варнава. Но, дебренитѣ не го допуснаха да влѣзе въ църковния дворъ и той трѣбваше да си отиде.

Всѣки може да направи заключение, каква пакость нанесе руската политика въ Македония.

Да, Гирсовци, Шуваловци, Нелидовци, Зиновиевци, Ястребовци, Машковци, както и въ последствие Хартвиговци, и Семеновски-Кучрило, понижиха престижа на Русия и подхранихa лоши чувства у българитѣ въ Македония къмъ нея.

Македония видѣ свободата, въпрѣки противодействието на Русия.

ЖИВОТЪТЪ НА БРАТСТВОТО

Братството на 8. XI. тая 1943 годинa ще направи четиридесеть и пет ь (45) години отъ своето основаване. Презъ тия 45 години братството е расло и се е развивало до степень да стане една организация голѣма, поради условието, че дебърската бѣжания всѣка година се увеличава. Това увеличение не е отъ добра воля, а отъ това, че живота въ Дебърско става отъ день на день по-невъзможенъ. До 1912 год. той бѣше невъзможенъ поради турския начинъ на управление, което бѣше дало пълна и безъ контролна свобода на албанската разузданость и тя възпѣваше пословични произволи — грабежи, палежи, отвличания за откупъ, а и убийства. Не само имота, но и живота не бѣха сигурни.

Сръбското владичество не бѣше по-добро, то насили населението да става сръбско, когато то се чувствува българско. Насилията нѣмаха край, и живота стана несигуренъ. Жертвитѣ презъ сръбския режимъ сж голѣми и не по-малки отъ ония презъ турско време, защото насилваще населението да забрани своята народность, а това ставаше съ голѣми жертви. Годинитѣ отъ 1912 до 1941, бѣха години, които дълбоко се врѣзаха въ паметьта на българията отъ Дебърско, а въ историята се записаха, като години на насилие.

Годината 1941 донесе освобождение отъ сръбско иго, храбритѣ германски войски за пет ь дена достигнаха до Дебъръ и освободиха това жадно за свобода население. Далоха му надежда, че става прекрѣпка на старата Европа, а и обединение на българския народъ, за което обединение той бѣше далъ въ четири войни жертви, гробоветѣ на които сж пръснати по цѣлата Родна земя. Но, ... теглата на българското население отъ това край, Дебърско, като че ли нѣмать край. Научено е да чака и ще чака до края, който дано бѣде успѣшенъ, ако до тогава остане нѣщо отъ гонитбата, която е почнала на това население. По-страшно стана отъ турско.

Преселенитѣ дебърчани тукъ не се считать тукашни хора, а бѣжанци отъ Дебърско, да мисли винаги за своя роденъ край и за това става членъ на братствената организация, съ надежда, че единъ день ще видн своя Роденъ край. Всѣки е забелязалъ, когато дебрянина говори за Дебъръ и Дебърско, получава утешение, лекомy става, а и роденитѣ не въ Дебърско ставатъ такива като бащитѣ си.

Презъ последнитѣ две военни години, напливъ отъ бѣжанци пълнятъ главнитѣ голѣми новоосвободени градове: Скопие и Битоля, особено първия и образуваха такива организации — въ Скопие биде наречена „Дебърска Дружба", а въ Битоля — „Дебърско Братство". Дружбата въ Скопие биде образувана веднага следъ освобождението на половината Македония, 1941 год., а братството въ Битоля — презъ 1942 год.

Цѣлитѣ и задачитѣ на тия организации въ Скопие и Битоля, които иматъ устава на Софийското братство, иматъ сжщата цѣль — „организационно-културно-просвѣтна дейность. Нещо сжщо, както е Софийското братство, което има свое минало, въ опитъ и дейность, има сжщевременно вѣра въ ржководитѣ лица и членоветѣ на тия организации, Скопската дружба — инжинеръ Кириљ Жерновский, който е и помощникъ кметъ на Скопие и Битолското братство — главния учитель Кръсто Вълякова и имъ пожелава добро начало и блѣскаво бж-

дание, за постигане цѣлитѣ, които сж лѣгнали въ устава. Тия г. г. председатели, както и тѣхнитѣ помощници, ще насочатъ всичкитѣ свои усилия за въ полза на бѣжанията, които пѫлни, като скитници, градоветѣ и чака да се завърне то своитѣ Родни села въ Дебърско. Ние не се съмняваме, че тия г. г. ще дадатъ своя максимумъ усилия, за да постигнатъ онния резултати, които е отбелязала и отбелязва братствата организация въ София. А и нуждитѣ налагатъ днесъ, да се прояви по-голѣма дейность, особено въ Скопие и Битоля. Най-добрия начинъ за това е по близъкъ контактъ, както и го чинятъ за това е по близъкъ контактъ, както и го чинятъ за това е по близъкъ контактъ, както и го чинятъ, за да засили още по-вече, а и въ това отношение да се разпредѣли работата между организациитѣ, за да бѫде задоволена бѣжанията.

Вѣрно, Софийското братство, което има една стегната организация, проявява усилия, които ги е постигнало и въ културно-просвѣтно отношение съ издаването въ миналото я „Дебърски гласъ", а сега периодичното списание подъ сѫщото название, приложенията му къмъ него и географската карта. Всичко това дава не само пълна картина на тая най-западна покрайнина отъ българската родна земя, по изнасянето ценноститѣ на Дебъръ и Дебърско, но и проявитѣ на неговото население въ дългото негово минало. Скопие и Битоля получиха като даръ отъ тая литература и като имать предъ видъ цѣлитѣ, да съдѣйствуватъ съ перо и слово на Софийското братство, за да продължи тая хубава работа, съ общи усилия. Ние вѣрваме, че това наше предложение се възприема и отъ тѣхъ.

На 30 януарий 1943 год. въ салона на Свещеническото братство, стана годишното събрание на Дебърското благотворително братство, което бѣше доста добре посетено и едно рѣдко събрание отъ години наредъ. Настоятелството въ съставъ: председателъ о. з. полковникъ Ст. Стаматовъ, подпредседателъ Кръстьо Стояновъ, секретаръ Павелъ Костовъ, касиеръ Коста Ив. Ширкоѫъ, съвѣтници Петко Мирчевъ и Левко Атанасовъ — дяде свои писменъ отчетъ за дейностьта си отъ 12 октомврий 1941 до края на 1942 год. Следъ откриването на събранието и почитане паметьта на починалитѣ братственни членове, по предложение на председателя, избра се бюро въ съставъ: Кръстьо Костовъ, Дойчинъ Дуковъ и Русе Кръстевъ, което пое ръководството на събранието. Братственитѣ членове съ голѣмо внимание изслушаха писменя докладъ на настоятелството, въ който се дадоха обширни изложения за положението на емигрантита и онова въ родния ни край. Видно е отъ сжщия отчетъ, какво настоятелството не е жалило сили и срѣдства за постигане на голѣми придобивки и облекчаване участьта на нуждаещитѣ се. Следъ това контролнитъ съвѣтъ въ съставъ: г. г. Симеонъ Спировъ, Симеонъ Богдановъ и Ангелъ Велевъ, даде свои докладъ. Следъ кратки дебати въ които взеха участие Найденъ Дуковъ, Симеонъ Спировъ, Тржпко Гиргиновъ, Петъръ Филиповъ — събранието единодушно прие отчета и освободи отъ отговорность управителитѣ тѣла. Пристѫпи се къмъ изборъ за ново настоятелство, обаче при явното гласуване за оставане на сжщото настоятелство и контролна комисия да продължатъ своята дейность, не се изясниха нѣкои работи и избора остана да се произведе на 14 февруарий т. г., на което дата събранието продължи.Въ това събрание, по упоритото настояване на членоветѣ, биде наложено на г. Стаматова да продължава своята дейность, въпрѣки, че сжщинтъ заяви, какво, поради разклатеното му здраве, не му е възможно да стои начело на братството. При така създадената задушевность, натоварени се старото настоятелство да остане и за въ бѫдеще, като биде попълнено съ двама души, а именно г. г. Тржпко Гиргиновъ и Георги Андоновъ. За контролна комисия бѣха избрани г. г. Кръстьо Костовъ, Петко Мирчевъ и Ангелъ Велевъ.

На 18 февруарий т. г. стана конституирането на ново-избраното настоятелство на Дебърското благотворително братство, а именно: председателъ о. з. полковникъ Стаматъ Стаматовъ, подпредседатель Тржпко Гиргиновъ, секретарь Павелъ Костовъ, касиеръ Коста Шориковъ и съвѣтници Кръстьо Костовъ, Левко Атанасовъ и Георги Андоновъ. Стояновъ, Левко Атанасовъ и Георги Андоновъ. Понеже съвѣтника Кр. Стояновъ отсжствува, то се изиика запасния Зарко Иленъ да помага на секретаря — по нареждане на библиотеката.

ВМѢСТО ПОМЕНЪ

Презъ последнитѣ нѣколко години починали сж въ София следнитѣ братственни членове:

Наумъ Бояджиевъ
Спасъ Иосифовъ
Спасъ Ив. К. Бонниовъ
Никола Антон. Алтжпармаковъ
Александъръ Кръстевъ
Рафе Стефановъ
Никола Стефановъ
Арсо Мерджановъ
Блаже Алексиевъ
Лазаръ Григоръ Лазаровъ
Иванъ Ангеловъ
Иванъ Мате Симоновски
Васил Т. Костовъ
Бонниъ Пепо Радевъ
Славе Дуковъ
Дойчинъ Алексиевъ
Страшимиръ Маноловъ
Серафимъ Бонниовъ

Горнитѣ покойници, все добри членове на братството, презъ своя си животъ дадоха каквото можаха за общото дѣло. Нека си спомнимъ съ благоговѣние за тѣхъ и Богъ да успокои душитѣ имъ.

■ Наскоро ще излѣзатъ отъ печатъ многоценнитѣ книги отъ Ст. Стаматовъ:

1) *„Животъ и дейность на митрополитъ Козма Пречистански“* и

2) *„Животъ и дейность на отецъ Архимандритъ Анатолий“*.

Тия две книги даватъ автентични данни за живота и дейностьта на двата наши колоси въ духовнитѣ борби на нашия роденъ край.

Горнитѣ трудове сж подарени отъ автора на Братството и ще излѣзатъ подъ негово издание.

■ Братството е издало една много ценна и подробна географска цѣтна карта на цѣлия дебърски край. Въ нея сж дадени много ясно всички наши кжтчета, отъ кждето всѣки дебрянинъ ще си оформи представата за родния му край. Картата е складирана въ канцеларията на Братството и се изпраща срещу минимална сума 50 лева.

■ Въ желанието си Братството даде познания и улеснения на членоветѣ си и на неосвободенитѣ наши братя, тази година е издало едно джебно календарче *„Дебъръ“* като пето приложение на сп. *„Дебърски гласъ“*. Цената му е само 5 лева, съ която цена братството е цѣлло по-широкъ пласиментъ на сжщото. Сжщото календарче е препратено въ братствата въ Скопие и Битоля и се доставя отъ канцеларията.

ИНДУСТРИАЛНА КЖЩА

АВРАМЪ М. ЧАЛЬОВСКИ

ЦЕНТРАЛА СОФИЯ, УЛ. „ОТЕЦЪ ПАИСИЙ“ № 81

КЛОНОВЕ: БУРГАСЪ, ГАРА ИСКЪРЪ

Препоржчва своитѣ произведения — шоколадъ, какао, захарни издѣлия, таханъ, растителни масла, гликоза и млѣко на прахъ.

ИЗПЪЛНЯВА ПОРЖЧКИ ЗА ЦѢЛОТО ЦАРСТВО

Адресъ за телеграми — ЧАЛЬОВСКИ